

2-4-4

Мих. Василенко і Р. Рабів.

Що думають соціялісти?

(Після Ч. Г. Керра)

WINNIPEG, MAN.

Накладом „Робочого Народу”

1911.

ЧЕРЕНКАМИ „РУСКОЇ ДРУКАРНІ Я. П. КРЕТА“ В ВІННІПЕГУ.

Вступ.

Слово „соціалізм“ — се слово зі зростаючим значі-
ням. Сімдесять літ назад під сим словом розуміло ся ма-
йже всяке змагання до лучшого суспільного ладу і тоді
справді так було, що стільки було родів соціалізму, скі-
льки було соціалістів. Коли-б нині висловився хто так
само про соціалізм, то сим виказав би хиба свою дурно-
ту або злобу. Як недавно написав проф. Веблен у Quar-
terly Journal of Economics „соціалізм, який нині набуває
одних надійми, других страхом — се соціалізм школи
Маркса. Ніхто серіозно не бере на увагу жадного иншого
так званого соціалістичного руху, ані ніхто серіозно
не бере ся критикувати або збивати теорії инших шкіл
соціалізму”.

Первісних соціалістів вважало ся звичайно за не-
шкідливих мрітелів. Однакож, як сказав поет Ловел
„мрії, які мріють народи, сновняють ся”. А причина,
чому вони сновняють ся, с ся, що мрії народів с пря-
мим наслідком економічних змін в життю народу, змін,
які вимагають нового способу думання, коли сей народ
має приспособити ся до нових відносин, аби вижити.

Задачною девятнаїцятого століття по цілім сьвітї, го-
ловно в Америці, було наїти нові і наручні способи пра-
ці, при помочи яких вжило-б ся сили природи до послуги
людям. Усьніх, з яким удаю ся се зробити, вправляє
всякого в подив, хотяї і звисний він кождому. Людська
праця у ріжних галузях продукції с нині десять раз ви-
датнїша, чим була, коли наставало девятнаїцятє сто-
літє.

Однакож люди, що працюють, заледви чи живють
достатнїше, а притім без міри меньше с забезпечені,

чим були їх предки, що жили сто літ тому назад. Натомість люди, що мають власність, помножили своє майно і збільшили свою силу з тим самим безмежним розгоном, з яким зросла продукція багатств сьвіта.

Тепер робітники прийшли до сего, що бачать, що самотнім виходом для них є з'єднати ся, як кляса, в цілі перебрання у свої руки державної власті та перебрання на свою клясову власність тих багатств, які виробляють. Інтернаціональний рух робітничої кляси у сїм напрямі називає ся соціалістичним рухом.

Рівночасно великі капіталісти та їх інтелігентні наємники бачуть перед собою ще яснійше, чим робітники, неминучу боротьбу. Вони дуже добре видять, що соціалізм — се не мрія, що се факт, з яким треба числити ся.

І ось маємо боротьбу клясе. Можна хотіти, аби її не було, та саме те бажанє не робить жадної ріжницї. Скорше чи пізнійше треба буде стати по якійсь стороні, або з клясою робітничою у боротьбі за соціалізм, або з маєтною клясою в боротьбі проти нього. Аби-ж зробити розумній вибір, думаючі люди воліють передовсім розслідити, що се є той соціалізм. І сї мислителі, що стали по соціалістичній стороні, чують потребу вчитися, аби тим успішнійше бути в стані обороняти свої прінципи.

Задачію сеї книжочки є дати короткий образець ідей, голошених соціал-демократичною партією, ідей, що є признані інтернаціональним соціалістичним рухом у всіх краях сьвіта.

І. Чим пояснити людські поступки?

Підставою цілої літератури інтернаціонального соціалізму є принцип, звисний у своїх різних фазах як економічний детермінізм, історичний матеріалізм або матеріалістичне розуміння історії. Сі імена може й звучать тяжко, та сама теорія є дуже проста, така проста, що читач може дивувати ся, чому її треба було аж відкривати, або чому хтось міг був в неї сумнівати ся. Будь що будь ся теорія у замітно розвиненій формі була перший раз висловлена в „Комуністичнім Маніфесті” Карла Маркса та Фридриха Енгельса, виданім 1848. р.

Під нею розуміє ся ось що: Люди, щоби жити, — мусять їсти, а щоби жити у кліматі таким, як в північних частях Злучених Держав, або в Канаді, то мусять мати одіне, мешкане і опал. Се відносить ся не лише до наших часів, але й до тисячів літ перед нами. Отже без взгляду на те, чим люди між собою ріжнять ся, всі вони є подібні до себе тим, що всі хочуть річній, яві називаємо конечними до життя. Бо хотьби й вродила ся яка дитина без сего сильного бажання, то певна річ, що така дитина погибла-б, поки-б достигла віка, коли могла б видати на сьвіт свої потомки. а кожда дитина одідичує в великій мірі бажання родичів.

Так отже люди хочуть всіх тих конечних річий. Однакож вони не все були в стані здобути їх собі в той самий спосіб, а спосіб в який вони здобувають їх, витворює всі ріжницї в сьвіті у їх способі думаня майже про кожде діло.

На примір у стейті Ілінойс шістьдесять або сімдесять літ тому назад спосіб, в який тамошні люди заробляли на житє, був такий, що йшли на державну землю, брали гомстед, який по вложеню дрібки праці ставав їх власностию і зачинали управляти кукурузу. До сего не треба було експенсовної машинерії, там не було й же-

лізниць: їх робота не була продуктивна в порівнянню з теперішньою, однакж, що вони витворили, те вже було їх. Отже звичайно вже так було, що коли хто хотів працювати, то міг жити в достатку і остаточно збитися який-такій масток; природно отже треба було думати, що коли находився тоді якийсь чоловік, що оставав убогим, то се була його власна вина, бо він або не працював так тяжко, як другі, або марнував те, що заробив.

Ціні правнуки тих самих фармерів у многих випадках працюють на взір своїх прадідів, однакж відносно для них сталися лекші. Побудовано залізниці, повідумувано машини, які роблять переважну часть роботи, яку колись роблено руками; міліони робітників, що не мають куска землі, зайшли у Стейтти і ріжними способами вимінюють свою працю за воживу, яку фармери витворюють. Оттак тепер тим щасливцям не коїче треба так тяжко працювати, як працювали їх прадіди. Вони вже можуть вирентувати свою землю та жити з праці рентівішків; вони вже можуть продати свою фарму а за гроші купити в однім чи другім виді сі знаряди, які безземельні робітник мусять вживати, і так жити з праці безземельних робітників. Все-ж таки зовеім природно з їх сторони сдержати ся думок своїх прадідів, думок, які колись були згідні з правдою, однакж тепер вже з правдою розійшлися, а іменно, що коли чоловік не може заробити подостатком, аби жити вигідно, то се тому, що він лінивий і марнотравний і що лишнім добре ведесть ся, котрі с вжиточні сусільству.

Та рівночасно між великими масами народу який не був такій щасливий, аби мати тут раньше своїх прадідів, повиростали нові погляди на світ. Сі маси прийшли до переконанія що, помимо їх тяжкої праці, їм не дістають ся сі безмежні мастки, які вони витворюють; вони пізнають, що се щось не так, як повинно бути, хотять і не знають, що іменно с не так; вони невдоволені і готові до бунту, скороб лише пізнали причину ліха. Соціялізм може пояснити їм сю причину.

Через увесь протяг історії спосіб, в який люди здобували поживу, впливав на формоване їх думок. Зразу їм було так тяжко добувати поживу, що не було коли думати про ніщо инше. Часом поживи бувало так мало, що один другого мусів їсти, а то найбільше розвинені племена мусіли-б були вигинати. В ту пору людоїдство було „правне“, бо воно було в найлучнім інтересі суспільства.

Постепенно люди привчили ся прикладати до землі свою працю і в сей спосіб з того самого кавалка землі добувати для себе більше поживи, чим коли давніше. Тоді показало ся, що то „недобре“ їсти вязнів, заграних на війні у полон; „доброю“ річю стало заставляти їх до праці на тих, що їх зловили. І від тоді поступ людства прискіпив ся, би вже повстала кляса людей, яка мала вже думати не лиш виключно про те, як дістати поживу на слідуєчий день або на слідуєчий рік; вони вже могли силувати свої уми до повнішого завоювання землі. Сентименталісти кажуть, що невільництво було страшенно недоброю річю, соціаліст каже, що невільництво було в свої часи доброю річю, але ті часи вже проминули.

Тепер по раз перший в історії світа сила чоловіка над природою дійшла вже до того степеня, що коли-б по розумному розділити працю всіх людей на пересічно дві-три години денно, то се не лише, що вистарчило-б для всіх, але ще і було-б за багато.

Найкоротший і найчастійше наводжуваний виклад історичного матеріалізму є в „Комуністичнім Маніфесті“ Маркса і Енгельса, виданий по українськи у Львові.

Повніший виклад є у книжці Енгельса п. з. „Розвій соціалізму від утопії до науки“ (Socialism, Utopian and Scientific).

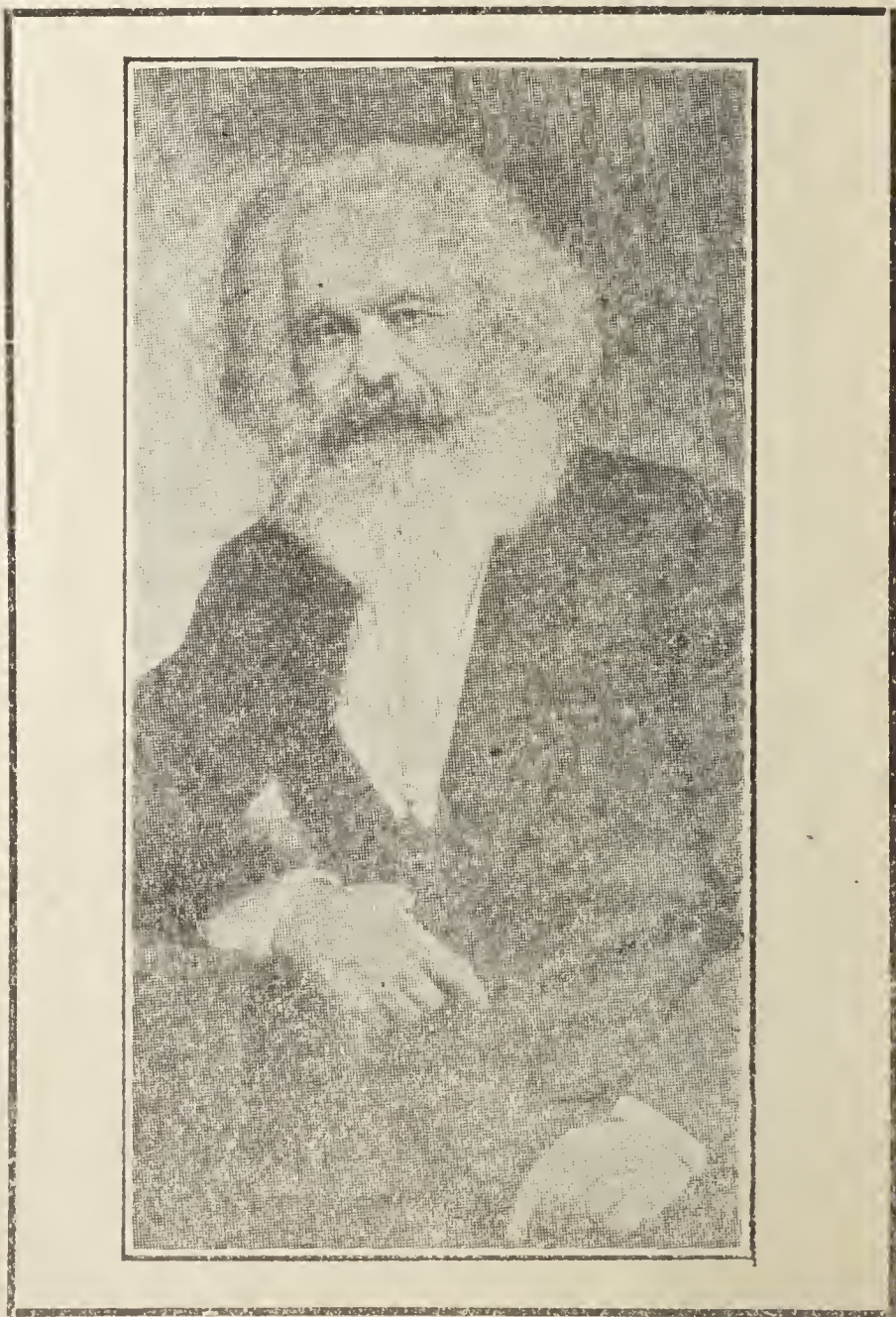
Принцип історичного матеріалізму найлучше передискутований у Розвідці про матеріалістичне поняття історії (Essays on the Materialistic Conceptions of History) професора Антонія Лябріолі.

Вартісний твір, поясняючий як моралі, закони і політичні інституції є

наслідком економічних відносин, се твір Ахіля Льорія п. з. „Економічні підстави суспільности“ (Economic Foundations of Society).

В книжках „Американський Фармер“ (The American Farmer) і „Боротьба клас в Америці“ (Class struggles in America) автор їх, А. М. Саймонс, представляє історію розвою Америки згідно з принципом історичного матеріалізму.

Те саме робить Austin Lewis у своїм „Повстанню американського пролетаря“ (The Rise of the American Proletarian).

КАРЛ МАРКС.

II. Надвижка вартости.

В 1867. році Карл Маркс видав перший том свого „Капіталу”. Маркс був німецький вигнанець в Англії, краю, в яким під тодішню пору був найбільше розвиненій капіталізм в світі. Природно отже англійські вчені зробили також найвніше розвинену систему „політичної економії”, яку тоді світ знав. Маркс був вповні ознакомлений з їх літературою, він приймав всьо, що було здорове в їх науці, і лиш довів все з неї до логічних та революційних заключень.

Для економістів питанє було, в якій спосіб держава, або властиво як вони думали капіталісти держави, могли би згортати маєтки. Вони відкрили, що маєток складає ся з „товару” тобто з житочних річий, які можна купувати і продавати і що ті були витворені людською працею. Вони також відкрили, що коли вимінювати, купувати або продавати ті річи, то вартість їх, тобто кількість інших річий, яку за сі річи можна дістати, зависить від скількості праці, вложеної в ті річи.

Маркс прийняв се становище враз з другими тодішними писателями і ілюстрував се в слідуячий спосіб: один ковт, 10 фунтів гербати, 40 фунтів кави, 20 бушлів пшениці, 2 унції золота і пів тона желіза є кожде зокрема рівне в вартости 20 ярдам полотна. Сі всі товари є наслідком різних родів праці, однакож річ, яка дає можливість порівнати їх з собою є те, що на кожду з них пересічно видано ту саму скількість праці і про те їм однакова вартість.

В високо розвиненім капіталізмі один товар, золото, є установлене як міра вартости всіх інших товарів і вартість їх виражена в порівнаню з золотом називає ся їх ціною. Так ціна зависить від скількості праці, вложеної у товар.

Коли отже капіталіст купує який товар, то дає за

него скільки золоту відповідну до праці, вложеної у сеї товар. Та як же він може зробити зиск на такому купуванні і продажі? Як може він добути заробок на капіталі?

Отсе її загадка, яку розв'язав Маркс, а ся розв'язка така, що кождий робітник повинен її розуміти. Постаємо ся представити її як найпростішше.

Робітник так само, як капіталіст іде на ринок, аби купувати і продавати. Він мусить купувати їду, одяг і мешканє, якого потребує на удержанє життя свого і своїх дітей. Як можливо, він купить іще деякі иньші товари, яких бажає. Однакож до спродажі він має лише одну річ, а се свою силу до праці.

Ціна, яку він може дістати за сю силу до праці, зависить від вартости сеї сили, як і взагалі ціна кождого иньшого товару. Коли в яким промислі у якій місцевості є мало робітників, на якийсь час може там піднятися ціна сили до праці, противно-ж надвижка робітників може на якийсь час знизити її ціну, а всеж таки місце де ціна рівноважить ся, се переважно її вартість. А вартість називає ся кошт удержаня, відповідний до життєвої скалі робітників у даній порі та місцевості, включаючи її кошт вихованя дітей, які-б доповнювали робітничий ринок, коли він опорожнить ся.

Капіталіст-фабрикант купує сю силу до праці (робочу силу) так само, як купує сирій матеріял, вуголь т. д. І він має велику причину купувати її, бо вона має знамениту прикмету. Коли він уживе її в злучі з машинерією продукції, то вона додає більше вартости до матеріялу, до якого її вживає ся, чим вона коштувала капіталіста; иньшими словами, продукт рівнає ся ужитому матеріялові і олії і всім иньшим дрібницям зужитим при продукції, і зужитю машинерії та будівки і заплаті для робітників — всьому тому і ще більше чомусь а те „щось більше” Маркс назвав надвижкою вартости.

Він представляє се в слідуєчній спосіб: Робітник робить в бавовняній фабриці дванадцять годин на день і пряде на полотно за той час дваідцять фунтів бавовни. Полотно продаєть ся за триідцять шілінгів. Бавовна коштувала дваідцять шілінгів. Робітник дістає три шілінги за роботу. Вартість машинерії зменьшає ся через зужитє на чотири шілінги. Отже поветає три шілінги різниці поміж вартостю продукта а ціною матеріялів, які зужие ся в протягу дванадцяти годни. Робітник дістає лише три шілінги платні. Так отже лишає ся надвижка вартости, три шілінги, які ідуть в кишеню капіталіста,

Припустім, що три шілінги після робітничих відносин в Англії в 1867. р. а в Полудневій Каролаїній нивї, вистарчають робітничови якраз на прожитє і тому він охочо робить за єю суму. Однакож в шести годинах він вложить стільки вартости у бавовну, що капіталістови вистарчить се, аби заплатити його денну плату, і відтак він робить ще шість годин і витворює надвижку вартости для капіталіста.

В отсей спосіб капіталістови приходить зиск. Розуміє ся я не хочу сим сказати, що скаля того зиску є завсїгдп 100%, як в повиснім примірі. Вона відповідно до відносин змінєє ся. В найвисше розвинених промислах, де машинерія є найдосконаліїша, як приміром в заводах сталєвого тросту, вона часто буває і виспа. В нерозвинених промислах, де вживає ся простих нарядів, вона є богато низша.

І ще треба розуміти, що сей зиск звичайно не іде лише до якогось одного працьодавця. Противно, дрібний працьодавець звичайно находить ся на тім становищу, що всю надвижку вартости заберас в него силніїший, та ще і намагає ся відібрати у него і средства продукції а його самого зінхати в ряди наємних робітників.

Виясняючи в сей спосіб, що то є надвижка вартости

сти, ми, соціалісти, не кажемо, що система наємної праці була завсїгди недобра і що капіталісти, які її нині піддержують, є „погані”. Система наємної праці свого часу була рішучо поступом в порівнянню з способами продукції, які панували перед нею. У сїй системі продукція, стала без міри видатнішою, чим коли давнїйше була. За один день можна тепер в многих галузях промислу випродукувати десять, сто, а навіть тисяч раз більше богатства чим давнїйшими простими способами. Однакож треба звернути увагу на дві рїчі:

Перше: капіталїст, який був у початках машинної продукції умом, що руководив цілою продукцією, через зріст корпорацій і тростів звів ся нині на дармоїда-акціонера а руководство перейшло зовсїм на наємних робітників.

Друге: всяке уллученє машинерїї збільшує найку продукції, яка йде капіталїстови, підчас коли робітник дістає лише частину більше для житевої вигоди, чим діставав за свою працю давнїйше, Отже він зачинає бачити і зачинає бунтувати ся а в наслідок сего повстає боротьба клас, про яку зараз поговоримо.

Конечно потрібна книжка для кожного, хто хоче докладно розуміти теорію надвижки вартості є „Капітал” Карла Маркса.

Короткий виклад теорії про надвижну вартості можна найти у двох книжочках Маркса „Наємна праця і капітал” (Wage Labor & Capital) і „Вартість ціна і зиск” (Value, Price and Profit).

Твір Ернеста Унтермана „Марксова наука економії” (Marxians Economics і Будїна, „Теоретична система Карла Маркса, [The Theoretical System of Karl Marx] — се також добрі підручники для ввученя теорії надвижки вартості.

цювати своїми власними начиннями, то ніхто в світі не може йому сего заборонити. Коли машинерія на стільки у-лучшить ся, що спільними силами можна буде більше зробити, чим поодинокю, то тоді ті, що побачуть, що їм їх самотійна праця не оплачує ся, самі пристануть до гурту.

Остаточно соціялісти не хочуть правительства, яке-б мішало ся в поступки людини. Соціялісти переконані, що як кожда людина матиме однакову нагоду заробити на жите, то тоді не буде покуси ні до крадіжки ні до шахрайства. Як би ї прійшло ся зразу держати пару літ кількох полісменів, то їх ділом буде лише опікувати ся тими, що їх жите капіталізм вже знищив. Коли не буде зиску в виробі і продажі алькоголічних напоїв, коли шахрайство не буде дорогою до суспільного становища, коли кожда женщина буде могла певно заробити на своє удержане, не потребуючи продавати свого тіла, — то тоді всі питання про мораль можна буде лишити для одиниць, підчас коли суспільство буде шильнувати продукції тих річей, що їх люди потребують до житя.

Соціялісти не хочуть обмежувати свободи личности. Противно вони є переконані, що тепер лише денедє є пара одиниць, що мають сяку-таку волю. І тому соціялісти хочуть, аби свобода личности стала дійсною річю для всіх.

Соціялістичної Утонії нема. Іншими словами нема взору будучого ладу на який би всі соціялісти могли згодити ся. Всі, що що-то розуміють про інтернаціональній соціялізм, знають, що ідеї і порядки не є вічні ані не падають з неба; знають, що вони не складають ся так, як деякі одиниці хотіли-б, аби вони зложили ся. Нові ідеї і нові порядки є наслідком промислових і економічних змін, а що ми не можемо сказати наперед, які промислові та економічні зміни настануть в кількох найблизших літах, так не можемо ї сказати як робітники, побідивши капіталістів, приноровлять свої понятя і вирівнають відносини.

V. Соціал-демократична партія.

Тепер перегляньмо коротенько заключеня до яких ми дійшли.

Перше, ми побачили, що людські думки і порядки — се конечний вислідок відносин, в яких люди здобувають собі хліб.

Друге, ми побачили, що робітнича кляса заробляє нині на свій хліб, витворюючи надвижку вартости для маючої кляси, а ся жне і розкошує з праці робітників.

Третє, ми побачили, що такий лад витворив боротьбу кляс поміж тими, що живуть з праці а тими, що живуть з владительства.

Четверте, ми побачили, що ся боротьба кляс мусить остаточно скінчити ся упадком капіталістичного ладу і заснованєм ладу соціалістичного.

Тепер приступимо до того, в який спосіб маємо дійти до соціалістичного ладу, через реформи, чи через революцію.

Передовсім, що значуть сі слова, реформа і революція? Іх дуже часто мильно толкують.

Реформи не є завсїгда мирні, реформи часто сполучені з проливом крови. Чимало голов розбито у чартистських розрухах в Англії, поки знесено закони кукурузи (corn laws) і зроблено перші кроки до заведеня фабричного законодавства. Натомість революції часом бувають мирні, як приміром коли англійський король Джеймс II. втік до Франції в 1688 р. і лишив англійських капіталістів в цілковитім посіданю державної власти, яку вони після сего удержують аж до нинішних днів.

Різниця між реформою а революцією є ся: Реформа — се така зміна законів, або зміна способу примінюваня законів, яку робить та сама кляса, що доси має власть у своїх руках. Натомість революція се зміна законів, або

III. Боротьба кляс.

Вже знаємо, що політичні інституції і моральні ідеї людства є прямим наслідком способу, в якій люди добувають собі средства дожиття, а також способу, в який їх діди та прадіди добували собі средства до життя. Ми вже також знаємо, що робітники нині заробляють на життє, витворюючи для капіталістів надвижку вартости.

Злучім сі дві думки до купи і ось що покаже ся. По одній стороні побачимо клясу капіталістів, що живуть в роскошах з праці других. Однакож жаден капіталіст не рабує робітника насильством. Цілком можливо, що кожний капіталіст, або бодай батько чи прадід кожного капіталіста, сам був колись робітником. З сеї причини сі капіталісти і їх прихвостні вмовляють в себе і вмовляють в менше свідомих робітників, що маєтки є ніби природною нагородою за чесність та здібність.

З другої сторони свідоміші робітники завважують, що дістають за свою працю далеко менше, чим витворюють. Завважують, що найновіша машинерія, якої тепер скрізь вживає ся, робить їх працю без міри продуктивнішою, чим вона коли бувала, і рівночасно бачуть, що в заплату за ту працю дістають далеко меншу пайку продуктів, чим робітники давніше діставали.

І так маємо боротьбу кляс. Соціялісти не витворюють її. Вони лише її вияснюють і виказують, як вона буде розвивати ся. Досп головною зброєю робітників були робітничі союзи (юнії), а боротьба вела ся за посередництвом страйків і бойкотів. В часах дрібного капіталу юнії робили справді великі здобутки. Працьодавець, що, продаючи свої товари суперничив з иньшими працьодавцями, звичайно волів підвишити заробітню плату, чим мав замикати фабрику і відпускати своїх покунців своїм суперникам.

Трости все те змінили. В головних галузях промислу

вже нема суперників. В безперестанно зростаючій числі промпселів трост став ся одиноким працьодавцем. В пору „добрих часів” тростови не багато значить заплатити своїм робітникам подостатком, аби могли жити прилично, за те в часи „застою” трост може знижувати платню після вподоби і юнії є безсильні, аби за себе постояти.

Кожде удлучшенє машинерії дає робітникови спромогу витворити більше, чим передше у такій самій кількості часу і так працьодавець може обходити ся з меньшим числом робітників. Сі відправлені робітники творять „безробітну армію”. Коли робітники якого тросту застрайкують, то скоренько зорганізує ся новий засіб робітників із сеї безробітної армії.

Природно, що в таких обставинах юнії зачинають послугувати ся фізичною силою. Але тут капіталісти вже готові проти них з більшою силою. Сили правительства в Америці, як і в кождім иньшій цивілізованім краю, є на послужі капіталістам, коли лише сі мають боротьбу з робітниками.

Оттак ходом обставин боротьба кляс мусіла перенести ся на час виборів. В сю пору рік в рік голосуючі мають нагоду заявити, хто має керувати налками поліції та рушницями жовнірів. Через вибори має ся рішити, хто має мати верх в суспільности, чи ті що живють з плодів праці других, чи ті, що самі працюють.

Огляньмо тепер сили, що стоять по одній і по другій стороні. Капіталісти раді-б ввірити вас, що боротьба є поміж робітниками, що працюють руками, а робітниками, що працюють умом. Однакож таке припущенє є цілковито мильне і є рішучо противне марксієвським ідеям, які ми тепер розсліджусмо.

Ми бачили, що клясовий рух спричиняють економічні відносини. Крім крадіжки і жебранини є лише два способи, якими можна в нинішнім ладі дістати хліб та иньші річи конечні до життя. Один спосіб — се працювати

руками або умом. Другий спосіб — се бути власителем средств продукції і мати власть над тим богатством, яке другі витворюють. Розуміє ся, є цілком можливо, аби одна людина діставала средства до життя в оба єї способи. Давнійше се лучало ся частійше чим тепер. Незадовго буде воно лучати ся ще рідше. Границя поміж тими, що живуть з праці, а тими що живуть з властительства, зарисовує ся що раз яркїйше.

Колїсь працьодавець був робітником і робив у маленькій робітні враз з иньними робітниками, яким платив наємну плату.

Пізнійше він став наглядачем і вже не працював своїми руками, а лише з дня на день поучував робітників, що мають робити, аби робота була видатнійша.

Ще пізнійше він наймав робітника, аби сей наглядав замість него, а сам пішов на ринок купувати сирій матеріял та продавати продукти.

Остаточно він випродав свою фабрику тростови і в заплату дістав блок акції, що приносять дівіденди, або купу бондів, за котрі дістає процента. Тепер він вже навіть не потребує йти близько фабрики; він може жити, де хоче, і пропускати свої доходи, як хоче. Все купованє і продаванє, все книговодство і плянованє, всю умову як і ручну роботу роблять наємні робітники. А дохід який від дістає і пропускає без праці, є можливий лише через сей факт, що єї, що працюють, дістають за свою роботу менше, чим в дійсности заробляють.

І так, коли зберуть ся ряди до остаточної боротьби поміж капіталїстами і робітниками, то по сторонї капіталїстів стануть лише ті, що живуть з властительства, і ті, що дадуть ся одурити, або підкупити, аби голосували проти інтересів класи, до якої самі належуть.

По другій сторонї стануть всі ті, що живуть з праці своїх рук і свого ума. Рїжниця поміж тілесною і умовою працею се властиво пережита рїжниця між тілом і духом. Нема ручної праці, при якій не треба-б думати. Як би

той, що рови копає, не мав розуму, а лише силу, то він не знав би, що з лопатою робити і з нею користь-б не було. Так само нема умової праці без напруження тілесних сил. Хоть би не знати який був блистрий і безсовісний корпораційний адвокат, то він таки не заробить нічого без бодай такої тілесної праці, як диктоване і переглядане легальних паперів.

Також дурне є старане зробити різницю поміж тими, що роблять потрібну, а тими, що роблять непотрібну роботу в капіталістичній системі, і числити за сторонників капіталізму тих, що роблять непотрібну роботу. Потрібна робота є та, що служить для вдоволення чийх небудь потреб, а в теперішнім капіталістичнім ладі, коли кожний член робітничої кляси, мусить знайти купця на свою робочу силу, як хоче жити, то зовсім дурне рахувати за сторонника капіталізму того, хто заробляє на своє життя тим, що вкладає дорогі каміні у гальстук для пудля, або додає стовпці чисел у банку.

Таї не всі робітники працюють за наємну плату. Коли залізнично-дорожні компанії дістали від правительства мільони акрів урожайної землі, то вони не наймали робітників, аби ті йшли на сі землі та обсівали їх на користь компанії. Компанії замість сего попродали землю фермерам, які думали, що збогатіють через свою працю, і в сей спосіб в виді процентів та коштів перевозу продуктів, дістають з кожної фарми без міри більше, чим дістали-б, як би наймали робітників, аби ними обробляти фарми. І сі фермери роблять більше годин і за меньшу платню чим пересічний мійський робітник. Що більше фермери також готові до бунту.

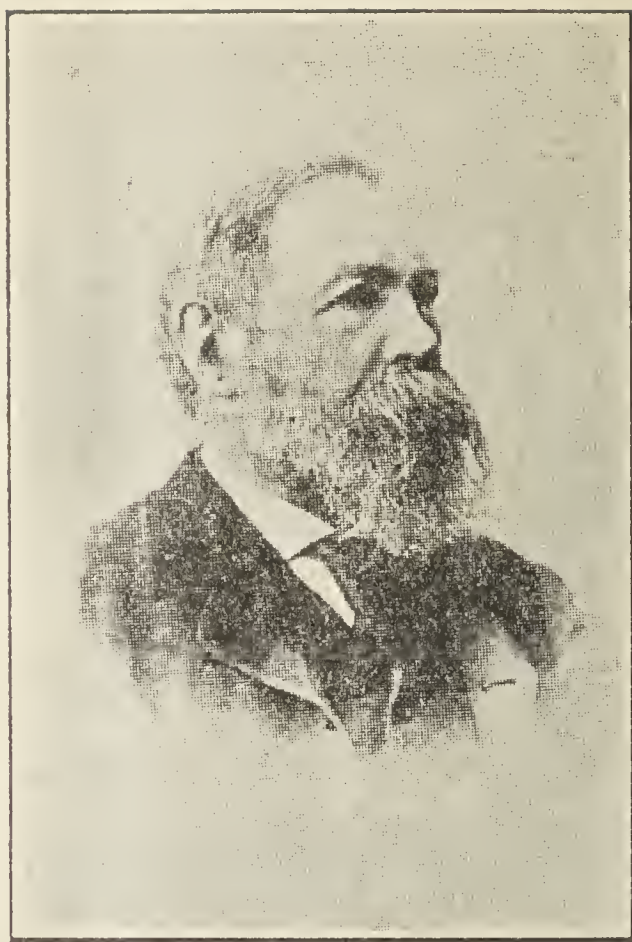
Маленький крамар в тім самім човні їде. Коли він дурний, то може думати, що він капіталіст, та коли має бодай дрібку розуму, то переконує ся, що його „зпек” се нічо инше, як наємна плата і то ще звичайно дуже маленька плата за працю удержування штору та продавання товарів. Так отже його матеріальний інтерес в дій-

сности провадить його до соціальної революції, яка принесе йому лучну платню і коротші години праці.

Так ми бачимо, що в боротьбі кляс, яка щодня стає завзятійша, лише ті можуть дещо зискати з піддержування теперішнього суспільного ладу, котрі живуть з властительства, тоб-то менше чим десята часть люднї, під час коли ті, що живуть з праці, тоб-то девять-десятих людства словами Комуністичного Маніфесту, не мають нічого до втрати крім своїх кайданів а до здобуття цілий сьвіт, а се буде коли допоможуть повалити капіталістичну клясу, а заложити кооперативну суспільність.

Аби докладнійше порозуміти „боротьбу кляс“ варто крім згаданого вже „Комуністичного Маніфесту“ прочитати ще слідуєчі книжочки:

- „Science and Socialism“, написав Robert Rives la Monte.
- „The Evolution of the Class struggle“ нап. W. H. Noyes.
- „Socialism made easy“ нап. James Connolly.
- „Principles of Scientific Socialism“ нап. Rev. Charles H. Vail.

Фрідріх Енгельс

До розділу четвертого.

Всі пророкування про те, як колись буде, треба брати дуже обережно. Белямі був писателем з незвичайно буйною уявою, але соціалістом він не був ніщучи свої перші твори, він навіть не знав нічого про соціалізм. В теперішню пору маємо лише пару книжок написаних європейськими писателями безсумнівної якості, які в деяких деталях дають відповідь на питання, як то буде улагоджено в соціалістичній суспільності. Сі книжки се:

„Соціална революція“ — К. Кавтського [видає по українськи],

„Жінщина“ — Августа Бебеля,

„Коллективізм та промислова революція“ [Collectivism and Industrial Evolution — Еміля Вандервельде.

Варто також прочитати менший твір п. з. „Modern Socialism“ Чарльса Бейла.

„When Things were doing“ С. А. Стіра — се хороший образец ладу, який колись може настати.

IV. Соціалістична суспільність.

Боротьба клас поміж робітниками і власителями може мати лише один кінець. Кінець сеї може бути дуже близько, або дуже далеко, але скорше чи пізніше велика маса працюючого народу побачить, що інтерес кожного з них се інтерес цілої класи. Вони побачуть, що се дурнота з їх сторони удержувати класу неробів-власителів. Вони злучать ся для повалення капіталістичного ладу, в яким тепер жпемо, а заведуть соціалістичний лад.

Під сим ми розуміємо такий лад, в яким річи кінечні для життя людства будуть продукувати ся не на користь частини народа а на користь всіх людей і в яким ніхто, хто є здібний до праці, не буде мати привілею жити з праці других. Під сим ми розуміємо такий лад, в яким не буде класи пануючої, щоби на неї робітники робили, а натомість всі будуть робити і всі будуть панувати — рівність людей буде не пустою фразою, а дійсністю.

А коли говоримо про рівність, то се ще не значить, що всі гроші і всі маєтки мають бути розділені на рівно. Жален соціаліст сего ніколи не проповідус. Се лише одна з тих безглузких брехень, які видумують наші противники, аби настрашити робітника, що має \$ 98 у щадниці або хату за \$1200 з \$900 морґеджу на неї.

Ні, ми не потребуємо ані грошин, ані домів ані тих автомобілів, що капіталісти їх мають. Ми хочемо лише відібрати землю і машинерію а працею своєю вже самі витворимо собі все те, чого будемо потребувати, отже і їду і домн і автомобілі.

Рівнож се не є в соціалістичній програмі, або за всякий рід праці була якраз однакова нагорода. Коли соціалістична партія прийде до власти, то застане меньше-більше такий лад: Фабрики будуть у русі. Робітники будуть діставати наємну платню, одні дуже добру, другі дуже маленьку. Многі будуть зовсім без роботи. Богато дітий замість бути в школі, будуть робити у фабриках.

Велика частина зарібку тих, що працюють, буде йти на дармоїдів. Ми не знаємо і взагалі ніхто не може знати який якраз буде тоді перший крок соціалістичної адміністрації, однак якби соціалістична партія прийшла до власти в відносинах, висше описаних, то можна цілком певно дещо предсказати, як тоді вона зробить.

Отже передовсім спинить плачене ренту, проценту та дивіденд капіталістам.

Забере дітей з фабрик і дасть їх до школи і в як найкоротшій часі бодай подвоїть число учителів.

Меньше фаховим робітникам зараз дасть подостатком житєвих вигід в заміну за їх працю, аби могли жити як люди.

Скоротить зараз години праці на не більше чим 8 годин на день і в сей спосіб не лише дасть всім роботу але й в додатку почне витворювати більший засіб річної коначних до життя та вигоди.

Без взгляду на те, чи скасує „гроші“, чи задержить, буде давати робітникам продукти їх праці у їх дійсній вартости, оставляючи лише маленьку частину на заплату за публичну обслугу, яка кождому буде за дармо.

І коли вже соціалістична власть потреває трохи, то заплата за різні роди праці сама про себе вирівнає ся. Як буде тяжко найти людей до замітання улиць, а легко буде найти писарів, то тоді лише треба буде піднести платню для замітачів і скоротити їх години праці таїї буде вже їх подостатком.

Що соціалістична адміністрація не буде завідувати всіми промислами із якогось центра — се розуміє ся само собою. Соціалісти завсїгди і всюди лишають завідательство у руках місцевих ґруп, що можуть справу самостійно повести.

Також не відберемо в артиста його пензля, а в фармера його фарми. Ми вважаємо, що наряди які є так скомпліковані, що треба вживати їх спільно, повинні бути спільною власностю, однак коли робітник воліє пра-

їх примінювання, коли її зробить поневолена класа, по-валівши класу, що доси панувала і взявши в свої руки державну власть.

Соціал-демократія є не за реформою, а за революцією, бо старає ся відібрати державну власть від капіталістів, які тепер робітників гноблять, і віддати її робітникам.

І се є ставовище не лише канадійської соціал-демократичної партії, але й американської і австрійської, і всього інтернаціонального соціалістичного руху, репрезентованого великою і могутною соціал демократичною партією в кождім краю цивілізованого сьвіта.

Що до спсєобів поваленя капіталістичної класи, то одинокє питанє, над яким треба-б подумати є, які средства є найспєсібніші для сеї ціли.

Кєли-б се найлєкше було достигнути через старанє зробити за раз „лише одну річ” і старати ся о голоси народу, не стараючи-сь поучувати його рєвночасно про боротьбу клас, то ми були-б за сею методою. Однакож історія навчила нас, що такї спєсїб рїшучо завсєгди доводить до невдачі. На те є тисячі примїрів і тисячі подібних невдач лучаєть ся на наших очах.

Кєли-б натомість робїтнича класа найлєкше могла здобути власть, беручи за оружїє, як колись зробила се капіталістична класа, коли відберала власть від шляхти, то їй за сим ми були би з цілою душею. Однакож, на жаль машинерія розвинула ся не лише в цїлях продукції, але й в цїлях війни, і капіталістична класа має нинї в своїм посїданю і машинові гармати (кулемети), які в кількох годинах могли-б вибити всї революційні сили в першім-лїтшїм з наших мїст.

В сїм краю є дуже простий спєсїб дістати робїтникам в свої руки сї машинові гармати, як і в загалї всю машинерію правительства. Сеї спєсїб є голосованє за партією робїтничої класи, то є за соціалістичною партією. Вибираймо соціалістичних послів, а будемо мати зако-

ни в інтересі робітників. Вибераймо соціалістичних суддів і судді будуть помагати робітникам проти капіталістів. Вибераймо соціалістичних мейорів, губернаторів і президентів а поліція і військо стане на службу нової правлячої кляси, кляси робітничої, підчас коли капіталістична кляса перестане існувати як кляса і піде до роботи, аби мала за що їсти.

Кажучи се, ми не думаємо, що вибір якого одного урядника або сотки соціалістичних урядників зараз принесе волю і щасте робітничій клясі. Як довго капіталісти будуть мати рішаючу власть у якій небудь галузі правління, так довго будуть вони уживати всіх способів, аби перешкодити всім заходам поліпшити долю робітничої кляси.

Однакож соціалдемократична партія через таку перепону ще не занехає боротьби о державну власть, ані не думає зложити зброї, яку має і якої може ужити у клясовій боротьбі. Соціалдемократична партія є в щирій приязні з юніями і буде вживати всіх сил, аби помагати юніям так само, як капіталістичне правительство всіми силами старає ся їх знищити. Соціалдемократична партія є за заборною праці дітей. Соціалдемократична партія є за коротшим днем праці і за більшою платнею, за пенсією на старість і за асекурацією проти слабости і випадку, за публичною власністю желізниць і стріткар, за ініціативою і референдум і за правом скидати урядників, коли вони провинять ся. Соціалдемократична партія є за тим, аби жінки мали право голосувати і бути вибираними, як і мушцини. Соціалдемократична партія є за кожною можливою полекною для робітничої кляси.

Однакож ті люди, що старають ся добити ся того всього через соціалдемократичну партію, розуміють, що хочьби капіталісти і пристали на всі повнєші реформи, то все таки робітнича кляса буде оставати поневолена і проте вони без перестанку старають ся скріпити сю партію так, аби вона остаточно була в стані на віки усеуну-

ти капіталістичну клясу від власти та завести соціалістичний лад.

Аби бути правдивим соціалістом, на те треба трохи більше, чим голосувати на соціалістичних кандидатів. Треба ще належати до партійної організації, платити місячні вкладки, приходити стало на мітінги і всіми можливими способами скріпляти організацію.

Чому-ж то так? Таж ліберали і консерватисти, республікани і демократи так не роблять.

О ні. Бо тими старими партіями заряджують політичні махери, які дістають розкази від капіталістів, що їх оплачують. Як робітники хочуть бути своїми панами, то їм мусять самі оплачувати кошта своєї політичної організації і на отте є установлені місячні вкладки.

Часті мітінги є потрібні на те, аби самі члени партії заряджували справами партії а не якась шайка „провідників.”

Крім сего, коли робітники мають знати, як колись попровадити державу, то мусять підучувати ся сего провадячи тепер партійну організацію. Соціалдемократична організація має розрости ся у будучу державну організацію і проте кождий робітник повинен доложити всіх старонь, аби ся організація була як найбільше спосібна до дійсної праці.

Та і голосувати на соціалістичних кандидатів і бути членом соціал-демократичної партії таки ще не зовсім вистарчає. Міліони голосів відданих на соціалістичних кандидатів, хотьби їм дали власть соціал-демократичній партії, то таки можуть не зуміти вдержати її на користь народа, коли голосуючі не будуть гаразд розуміти соціалізму.

Соціалізм — се ціла наука про суспільні справи. Аби поглубити яку небудь науку, треба вчити ся. Так і не легко се штука порозуміти докладно всю соціалістичну науку. Се є з тої причини, що капіталістичний лад є незвичайно заплутаний і кождий соціаліст мусять добре порозуміти всі тайни того ладу, поки зможе дати на кож-

ду з них належить відповідь. Одним словом ані одним рішенням не полагодились всі проблеми суспільного ладу. Все те вимагає багато думання і науки. Однак ж та наука не є на даремно. Раз порозумівши дійсні принципи соціалізму, зачинаєш відразу бачити ясно все те, що перше було тобі темне і непонятне. І донерва тоді можеш прийти до твердого заключення, що твої власні інтереси є тісно звязані з інтересами цілої робітничої класи. Лише тоді станеш соціалістом, на якого можна зовсім звірити ся.

Таким твердим, виправленим соціалістом можливо стати лише через пильне читанє соціалістичних книжок і газет. Соціалістична література в теперішніх часах є незвичайно широка і богата і хто цікавиться ся соціалізмом, може нині вдоволяючо познакомити ся з соціалістичною наукою, хотьби навіть не знав жадних інших мов крім української. Треба лише хотіти вчити ся.

Коли читач бажає допомогти соціалдемократичній партії в її роботі, то повинен передовсім постарати ся зараз вступити до її найближчого відділу. Коли незнає, де є той відділ і як його найти, а не має приятелів соціалістів, то нехай напише по інформації до редакції котрої небудь з соціалістичних часописів.

Так само через редакції можна дістати всі можливі соціалістичні книжки, з яких можна пізнати соціалістичну науку.

Хтож хоче допомогти, аби соціалістичні книжки і газети більше розходили ся і тим, аби соціалістична наука більше ширила ся, повинен здобувати як найбільше передплатників для соціалістичних часописів і повинен зайняти ся ширенєм соціалістичних книжок.

Соціалістичні книжки в українській мові зачала в Канаді видавати Видавничі Співка, Робочого Народу. Оця видавнича праця поступає досить гарно, але вона вимагає великих фондів. Отже люди, що їм залежить на тім, аби освободити робітничу класу з її економічної неволі, від уст собі відривають, аби лише як найбільше книжок вийшло про соціалізм в українській мові. Добровільними жертвами і шейрами причиняють ся до збільшеня фондів Співки, тисячі долярів зложили вже на сю ціль і пара тисяч соціалістичних книжочок в короткім часі вже розійшло ся поміж українськими пролетарами в Канаді та Злучених Державах.

Робота робить ся, але се лише початки. Станьте, Читачі, нам до помочі, і з Вашою помочію подвоїмо свою працю сего року, і знов подвоїмо її на слідуючий рік. Злученими силами перевернемо вскорі капіталістичний лад, запровадимо рай на землі.

Чи стаєте разом з нами?

П Е Р Е Д П Л А Ч У Й Т Е

українську соціал-демократичну часопись

Р О Б О Ч И Й Н А Р О Д .

Виходить в Вінніпегу, Ман. Т Р И Р А З И Н А
М І С Я Ц Ь, кожного першого, одинадцятого і дваи-
цять першого. — Передплата виносить на рік \$1.50
з Європи К 8.00. — Передплату треба завсїгди скла-
дати з горн. За дармо газети нікому не вільно по-
слати. Гроші посилайте через поштовий або екс-
пресовий моней-ордер, або в реджістрованім листї.
Почтових стемплів слоза Канади не приймає ся. —
Кождїй, хто лише інтересує ся соціалїстичним ру-
хом, мусить читати „Робочий Народ”.

Адресуйте завсїгди

ROBOTCHYJ NAROD

P. O. Box 3542, Stn. B.

WINNIPEG,

MAN.

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ СОЦІЯЛІСТИЧНІ ЧАСОПИСІ!

- ¶ ХТО хоче знати, що діє ся в старім краю,
- ¶ ХТО хоче знати, як наші брати в старім краю борються ся за кращу долю,
- ¶ ХТО хоче мати ширший погляд на соціалістичний рух взагалі,
- ¶ ХТО хоче допомогти соціал-демократичному видавничому рухови,
- ¶ НЕХАЙ запренумерує слідуючі старокраєві часописі

„Земля і Воля“

часопись для робочого люду, орган української соціал-демократичної партії в Галичині. Виходить у Львові раз на тиждень і коштує 2 долари на рік, на піврік 1 долар. Оказові числа висилає ся безплатно.

Адрес редакції та адміністрації

„З Е М Л Я І В О Л Я“

Львів, вул. Собеского, ч. 3.

Austria.

„Борба“

український соціал-демократичний робітничий орган, виходить у Чернівцях (Буковина) два рази на місяць, з додатком

„Слово Правди“

Передплата виносить річно 2 доляри. Адреса.

„БОРБА“

Чернівці (Буковина) вул. Мораря ч. 20. Austria.

„Наш Голос“

український соціал-демократичний місячник, виходить книжками у Львові при співучасті товаришів із російської та австрійської України. Річна передплата 2 доляри. Адреса редакції:

„НАШ ГОЛОС“

Львів, вул. Собєского, ч. 3. Austria.

Накладом „Робочого Народу“

вийшли отсі прегарні, тані і цікаві книжо-
чки для робітників:

Віктор Гупа:

ЯК ПОВСТАВ СВІТ?

Переклав Мир. Стечишин.

З численними ілюстраціями

Ціна 15 центів,

Павло Крат:

КРОВ ЗА КРОВ.

Оповіданє з життя у Київщині

Ціна 5 центів.

Мирослав Стечишин:

СМЕРТЬ за 8-годинний день праці.

Оповіданє про п'ятьох чікаговських
мучеників за робітничу справу, повіше-
них 11 новембра 1887 р.

Ціна 5 центів.

Павло Крат-Терненко

СІЧИНСЬКИЙ В НЕВОЛІ.

Поема. Друге виданє з портретом Мир.
Січинського та ілюстрацією Діброви.

Ціна 5 центів.

Мих. Василенко і Р. Рабів:

ЩО ДУМАЮТЬ СОЦІЯЛІСТИ?

(Після Ч. Г. Кера)

Ціна 10 центів.

Едвард Беямі:

ПРИЧТА ПРО ВОДУ.

Переклав з англ. мови Іван Савків.

Ціна 5 центів.

В ДНЯХ ВОРОТЬВИ

яку працюючий люд веде за свої права, в хвилинах тріумфу над своїми ворогами, не забувайте на приєднуванє нових передплатників для робітничої соціалістичної часописі! Перечитаних чисел соціалістичних часописів не відкидайте, а передавайте їх сусідови, який не знає ще соціалістичної часописі. Неписьменним перечитайте самі соціалістичну часопись та поясніть нашу науку. Не жалуйте кілька центів на марку, щоби поштою післати пару чисел своїм своякам або знайомим. Нехай добра новина іде в сьвіт широкий, з рук до рук, з міста до міста, з села до села! Завдяки клерикальним впливам багато є ще темноти серед міського й сільського люду. Нищіть сю темноту без милосердя! Запалюйте всюди сьвітло сьвідомости та всюди ширіть духа бунту проти кривди люду, проти визиску, проти гнобленя, проти суснільного пониженя мас робочого люду! Не забувайте ніколи, що найуспішнішим оружем у боротьбі з вашими ворогами, оружем, що ніколи не заводить, є богата соціалістична преса!

ЧИТАЙТЕ Й ШИРІТЬ СОЦІАЛІСТИЧНІ
ЧАСОПИСІ ТА КНИЖКИ

РУСКА КНИГАРНЯ В ВІННІПЕГУ

850 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

Руска Книгарня видала доси много книжок, з котрих поручає особливо сі:

Слово правди, написане сьвященником Петровом15
Про чуда сьвятих Дамазія і Панкрація, або памятка з старокаєвих відпустів10
Правовірний Католик10
Христос охотно приймає грішника10
Без Бога на сьвіті25
Важнійші права Канади, або наші Канадйські параграфы35
Підстава Християнської віри25
Вірність пастирска Ісуса Христа05
Оборона віри, або поясненє чому і як маємо вірити в Бога25
Фармазони або як то 30 господарів записали ся чортови25
Оповіданя для дітий. Гарна книжочка з образками видана в Канаді30
Казки за Жидів10
Рицар і Смерть05
Домашній Писар, або взори руских і англійских листів на всякі случаї. Ціна зн.35
Пісні про Канаду і Австрію40
Нові Пісні25
Робітничі пісні, про долю канадйских робітників25

Пишіть по наш катальог' на впрасну адресу:

RUSKA KNYHARNIA

850 MAIN ST. WINNIPEG, MAN.

В РУСКІЙ КНИГАРНІ ДІСТАНЕТЕ ВСІ НАШІ КНИЖКИ.

ЧИТАЛНЯМ І АГЕНТАМ ДАЄМО ВЕЛИКИЙ ПРОЦЕНТ,